

N:o 42.

Af herr **G. Lindgren**, i Islingby, om skrifvelse till Konungen angående utbytande af ed mot en på tro och heder afgifven förklaring.

Gång efter annan under tidens lopp har edsfrågan varit föremål för den lagstiftande församlingens öfverläggningar och beslut.

Resultatet däraf har också blifvit, att edsformulären undergått förändring och en del eder, hvilka ansetts såsom tvångs- eller öfverflödseder, blifvit afskaffade.

Men då, oaktadt de åtgärder som i detta afseende blifvit vidtagna, det visat sig, att vid lagskipningen uti vårt land, äfven på senare tider, förekommit ganska många fall att personer, som varit uppfordrade att aflägga ed, vägrat aflägga sådan, torde det kanske icke få anses såsom alldeles obehöfligt, att de lagstiftande makterna ännu en gång toge en sådan fråga under ompröfning, och om en sådan vägran befunnes berättigad och skäl för öfrigt för inskränkning i föreskrifterna ifråga om edgång förefinnas, torde det äfven vara af behofvet påkalladt att vidtaga ändring af lagbestämmelserna härutinnan.

Så vidt till min kännedom kommit, hafva skälen för vägran att aflägga ed varit af två alldeles motsatta slag.

En del har vägrat att aflägga ed på grund af sin religiösa tro och uppfattning om eden, och andra hafva vägrat därför, att de icke trott hvarken på den Gud eller det evangelium, vid hvilka de blifvit uppfordrade att svärja, och följaktligen icke såge någon betydelse uti eden.

Det torde nog få anses klart, att särskildt de personer, som på grund af sin religiösa öfvertygelse finna sig förhindrade att aflägga ed, sorgfälligt undvika hvarje orsak som kan föranleda edgång, men det oaktadt kan dock sådana omständigheter inträffa, att man icke kan undvika att iråka ett sådant förhållande.

Man kan ju alldeles ofrivilligt blifva vittne till en sak, som sedan blir

föremål för domstols pröfning och i anledning däraf instämmas som vittne och uppfordras att aflägga vittnesed.

Hyser nu vittnet betänkligheter mot edens afläggande, men icke tillhör främmande trosbekännare af sådan lära, som icke tillstädjer afläggande af ed, och på grund däraf möjligen kan vinna befrielse från edgången, så kan visserligen den möjligheten förefinnas, att vittnet, på grund af bestämmelserna i rättegångsbalken 17 kap. 17 § kan undkomma eden, i händelse båda parterna godkänna vittnesmålet utan edgång, om målet för öfrigt icke är af den beskaffenhet, att edgång är nödvändig. Men om detta icke är händelsen, kan vittnet svårligen undkomma att aflägga^{en} ed, utan torde kunna rent af tvingas därtill.

Härpå skulle kunna anföras åtskilliga exempel, men jag skall endast tillåta mig att anförä ett. (Mars 1884) Jungfru Tilda Sjöbring i Nässjö, inkallad att vittna vid rådstufvurätten, förklarade sig ej vilja aflägga ed på grund af Jesu ord: "I skolen alls icke svärja" — hon ville ändå tala sanning. Ålades vid 25 kronors vite att gå eden, men utan resultat. Dömdes åter till 100 kr. vite samma påföljd. Därpå följde 200 kr. vite; — hjälpte icke ändå. Nu dömdes hon att träda i fängelse; tills hon ville gå eden, mot hvilket beslut hon fick 20 dagars klagotid.

De skäl, hvarpå de, som af religiös öfvertygelse finna sig förhindrade att aflägga ed, grunda sin uppfattning, äro naturligtvis nya testamentets ut-sagor i detta ämne, och de hufvudsakligaste af dessa lära, enligt hvad till min kännedom kommit, vara föreskrifterna i Math. 5,33—36 och Jak. 5,12.

På det första angifna stället heter det:

"Åter hafven I hört, att det är sagdt till de gamla: "Du skall icke svärja falskt, utan du skall gälda Herren dina eder. Men jag säger eder, att I skolen alls icke svärja, hvarken vid himmelen, ty han är Guds tron, eller vid jorden, ty hon är hans fotapall, eller vid Jerusalem, ty det är den store konungens stad. Ej heller må du svärja vid ditt hufvud, ty du förmår icke göra ett enda hår hvitt eller svart".

Och på det sist angifna stället heter det:

"Men framför allt mina bröder, svärjen icke, hvarken vid himmelen eller vid jorden, eller någon annan ed, utan edert "ja" vare "ja" och edert "nej" vare "nej" på det I icke mån falla under dom."

Hvilka tankar, som helst man än må hysa i edsfrågan, måste man nog medgifva, att de anförda citaten innehålla tunga skäl för den uppfattningen, att all slags ed och allt slags svärjande förbjudes, och om så är förhållandet, synes det mig orimligt, att personer, som hysa sådan vördnad för dylika föreskrifter, att de i följd däraf finna sig förhindrade att aflägga ed, skola kunna genom lagbestämmelser tvingas att aflägga sådan.

Beträffande edsformulären förefaller det märkvärdigt, att man valt föremålen "Gud och hans heliga evangelium" att svärja vid.

Särskildt med fäst afseende därpå, att det är föreskrifvet för jude, att vid edgång svärja vid "Gud och hans heliga lag", kan jag icke förstå annat än att med "Guds heliga evangelium" åsyftas nya testamentets skrifter, men då dessa skrifter, hvarur ett par citat äro anförda, helt och hållet förbjuda allt slags svärjande, förefalla de angifna föremålen såsom i högsta grad olämpliga att svärja vid.

Det förefaller äfven underbart hur "själasörjare, då så påfordras, skola kunna med "Guds heliga evangelium" undervisa om edens vikt och betydelse, då detta evangelium, såsom nyss är antydt, förbjuder all slags ed och allt slags svärjande.

Hvad slutorden, "Så sannt mig Gud hjälpe till lif och själ", beträffar, kan jag inte riktigt förstå hvad de egentligen skola innebära. Det förefaller så, som vore de uttryck af förvissning eller kanske önskan, att Gud skulle hjälpa till lif och själ; men vare sig att de skola betyda det ena eller andra, förefalla de säkert för mången motbjudande och för den religiösa känslan sårande att i det ifrågavarande ändamålet uttala.

Beträffande sådana personer, som förklara sig icke hysa någon vördnad för de skrifter, som i edsformulären kallas "Guds heliga evangelium" eller den Gud, som dessa skrifter beskrifva, förefaller det äfven olämpligt att de måste aflägga ed.

Under sådant förhållande kan man väl icke gerna tänka sig, att svärjandet vid "Gud och hans heliga evangelium" skulle kunna åstadkomma det med eden åsyftade ändamålet.

Det torde heller icke bidraga att ingifva respekt för eden, då sådana personer, likaväl som hvilken annan som helst, som det behagar, kan öfvertyga sig om, att lagens bestämmelser ifråga om ed och föreskrifterna i "Guds heliga evangelium" vid hvilket man svär, stå i så uppenbar strid till hvarandra såsom t. ex.

"Vittnen skola — — — — — denna ed, med hand å bok, svärja"

— "det är sagdt till de gamla:" Du skall icke svärja falskt, — — — — —
— — — — — Men jag säger eder, att I skolen alls icke svärja."

För min del är jag öfvertygad, att, ifråga om vittnesmål under sist angifna förhållande, den vittnande talar lika mycket eller lika litet sanning vare sig man svär eller icke. De faktorer, som i detta afseende, såväl som i allmänhet, hufvudsakligen torde vara bestämmande för ett mer eller mindre sanningsenligt vittnesmål, äro nog den grad af sannings- och hederskänsla den

vittnande eger samt den respekt man hyser för strafflagens bestämmelser ifråga om falskt vittnesbörd.

Jag anser sålunda för min del, att eden är olämplig, såväl för dem, som hysa vördnad för "Guds heliga evangelium", som ock för dem, som icke hysa sådan vördnad.

Det skulle kanske äfven, på grund af det anförda, kunna ifrågasättas, huruvida i det hela taget det kan anses lämpligt, att någon bestämmelse i gällande lag ifråga om afläggande af ed borde förefinnas.

För min del tror jag icke, att någon synnerlig fara eller olägenhet skulle uppstå, om man borttoge hvarje sådan bestämmelse och i dess ställe föreskrefves afgifvande af en förbindelse eller förklaring på tro och heder. I fråga om värjemålsed synes dock annan lämpligt bindande form böra väljas.

Då samma straffbestämmelser för missbruk af en sådan afgifven förbindelse eller förklaring, som för missbruk af eden, bibehållas oförändrade, synes det mig, som att man icke hade större anledning att befara missbruk af ifrågavarande åtgärd, än hvad nu är händelsen ifråga om eden.

Jag tilltror mig dock icke äga förmåga att formulera ifrågavarande förbindelser eller förklaringar, men jag är öfvertygad att, om afseende fästes vid min motion. Kungl. Maj:t och Riksdagen nog skall finna lämpliga föreskrifter i det afseendet.

Beträffande vittnesmål har jag dock tänkt mig att, — särskildt med fäst afseende därpå, att vittne möjligen kan befinna sig i fullkomlig okunnighet om det straff, som kan följa af ett falskt vittnesmål, — i stället för en erinran om edens vikt och betydelse, den vittnande borde erhålla en erinran om strafflagens bestämmelser ifråga om falskt vittnesbörd. Det skulle för sådant ändamål kanske kunna anses lämpligt att 13 kap. 1 § strafflagen, hvilket lagrumms ordalag måste undergå förändring, i händelse nu gällande vittnesed utbytes mot den föreslagna förklaringen, af domaren uppläses för vittnet före vittnesmålets afläggande.

Då jag i min motion hufvudsakligen berört vittneseden, beror detta förhållande därpå, att jag på grund af anförda skäl anser, att vittneseden i främsta rummet borde borttagas, men jag vill därjämte tydligt hafva uttalat, att jag för min del anser, att alla lagbestämmelser ifråga om afläggande af ed borde afskaffas. På grund af det anförda får jag vördsamt hemställa,

att Riksdagen behagade i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida eller i hvad mån bestämmelserna om afläggande af ed må kunna ur gällande lag borttagas och ersättas med en på tro och heder afgifven förbindelse eller förklaring,

samt för Riksdagen framlägga det förslag, som af en sådan åtgärd kan föranledas.

Om för syftets vinnande ändring i denna hemställan anses behöflig, anhålles, att lagutskottet behagade vidtaga sådan ändring.

Stockholm den 24 januari 1903.

G. Lindgren

i Islingby.